

Ringsessie. Foto: Gejo Wassink.

Een oehoepaar in Noord-Brabant: van grondbroeder naar boombroeder

Door: Christien Hermesen en Anita van Dooren

In 2015 werden we, Uilenwerkgroepen Oisterwijk, door Gejo Wassink (Oehoewerkgroep Nederland) gevraagd om een oehoepaar in een Noord-Brabants bosgebied te volgen. Tot dan toe broedden deze oehoes in het betreffende gebied op de grond. Dat maakte ze kwetsbaar voor predatie en verstoring. In de jaren ervoor waren deze grondbroedsels dan ook steeds mislukt. In dit artikel doen wij verslag van onze pogingen de oehoes van een veiliger nestplaats te voorzien. En wel van een heel bijzonder type, namelijk een hoog in een boom bevestigde hondenmand.

Methode

Allereerst hebben we het gebied geïnventariseerd op mogelijke alternatieve nestlocaties in de vorm van oude nesten van roofvogels als buizerd en havik. Die hebben we niet gevonden. Vervolgens kwam de vraag of we vanwege het ontbreken van 'normale nestgelegenheid' een kunstnest konden plaatsen. In Duitsland had men één jaar eerder (2014) een hondenmand opgehangen als broedlocatie voor een oehoepaar. In 2018 had men in Duitsland daar voor het eerst succes mee.

Op "derde" kerstdag 2015 hebben wij samen met Frank Peeters, een oehoedeskundige, de eerste plastic hondenmand geplaatst op zes meter hoogte in een grove den. Om de oehoes meer keuze te geven hebben we een week later een tweede mand geplaatst. De manden zijn aan de onderkant verstevigd met een houten latwerk. De bodem van de manden is voorzien van gaten, zodat het regenwater er niet in blijft staan. De manden werden gevuld met een laagje grind met daar bovenop omgekeerde heideplaggen.

De spannende vraag was: zou het oehoepaar zo'n kunstnest accepteren? Om dat na te gaan hebben we bij beide kunstnesten wildcamera's geplaatst. De geheugenkaartjes van de Bushnell camera's (type Trophy Cam HD 48 No Glow) probeerden we drie keer per jaar te wisselen. Geen makkelijke opgave gezien het gesjouw met een zware ladder over erg ongelijke bosgrond.

Resultaten

2016

Wat zien we op de camerabeelden? In het begin zagen we behalve de boommarter vooral diverse kleine vogelsoorten op de mand, zoals pimpelmees, koolmees, gaai en grote bonte specht. Ook de bosuil en zelfs de kerkuil leken de manden erg interessant te vinden. Beide soorten kwamen regelmatig terug om de manden aan een inspectie te onderwerpen. De oehoes daarentegen lieten zich weliswaar luid en duidelijk horen, maar ze negeerden de manden. Het mannetje begon steeds al rond 16.00 uur een paar keer te roepen, om het na een tussenpauze van een paar uur in de schemer weer op te pakken. Of het nu de baltstijd was of niet, er werd met uitzondering van de jongenperiode altijd geroepen door dit mannetje.

Latwerk onder de hondenmand. Foto: Anita van Dooren.

De eerste mand. Foto: Uilenwerkgroepen Oisterwijk.

De tweede mand. Foto: Anita van Dooren.

Bosuil. Foto: Uilenwerkgroepen Oisterwijk.

2016. Eerste oehoebezoek aan mand 1.
Foto: Uilenwerkgroepen Oisterwijk.

Mannetje bezoekt de mand in 2017.
Foto: Uilenwerkgroepen Oisterwijk.

Op 14 augustus 2016 werd de eerst geplaatste mand bezocht door een vrouwtje oehoe. Zij inspecteerde de mand uitgebreid met haar snavel, ze sprong van de mand op een tak en terug. Deze mand werd met tussenpozen een aantal keer bezocht. Het paar broedde eerder dat jaar echter toch op de grond, in een nest op een zandbult. Dit leverde wel broedsucces op. Van de drie jongen kwamen er twee groot.

2017

In 2017 werd de eerste mand weer met tussenpozen bezocht, deze keer door een mannetje. Het vrouwtje liet zich na de eerste inspectie in 2016 niet meer zien in de buurt van de manden. Het mannetje biedt het vrouwtje potentiële nestplekken aan, maar het is aan het vrouwtje of zij die accepteert. De oehoes lieten zich wel horen tijdens de balts. Het mannetje riep zelfs vanaf de mand. Noch in een van de manden, noch op de bosbodem hebben we een broedsel vast kunnen stellen; er waren geen andere tekenen van een succesvol legsel zoals bedelroepen van jonge vogels.

2018

Begin 2018 nam de frequentie van de bezoeken van het mannetje aan de manden toe. Opvallend was dat zijn belangstelling steeds meer uitging naar mand 2. Misschien omdat mand 1 door het vrouwtje in 2016 was afgekeurd. Het mannetje pakte het grind met zijn snavel en liet dat vallen of verplaatste dat in het nest. Vanuit de mand had hij een goed uitzicht. De tweede mand is een

goede plek om alles in de gaten te houden. Vanaf de rand van de mand liet hij zich regelmatig horen. Hoe hard het mannetje ook riep, het vrouwtje liet zich niet zien. In de buurt van het nest vonden wij op de grond resten van een geslagen houtduif, een prooi die veelvuldig op het menu staat van de oehoe.

Ook tijdens de balts waren de oehoes vocaal actief. Tussen de bezoeken van het mannetje aan kunstnest 2 door lieten ook andere potentiële broeders nog steeds hun interesse blijken. De volgende dieren verschenen op de camerabeelden: boommarter, eekhoorn, bosuil, kerkuil, gaai, een paartje nijlganzen en een buizerd. In 2018 verkozen de oehoes weer op de grond te broeden. Het bleek maar weer eens hoe risicovol het broeden op de grond is. Ook nu mislukte het grondbroedsel vroegtijdig (in het eistadium). Dit kwam doordat iemand te dicht langs het nest passeerde. De broedende oehoe vloog van het nest waarbij een ei kapot ging; de oehoe keerde niet meer terug op het nest.

Omdat het broedsel in een vroeg stadium (midden april) was mislukt hoopten we op een nieuwe broedpoging. Oehoes kunnen na het mislukken van een vroeg broedsel opnieuw beginnen. In 2015 ontdekten we ons eerste oehoejong op een andere locatie dan waar de eerste broedpoging was in dat jaar. Het eerste broedsel van het paar was waarschijnlijk in een eerder stadium mislukt (mededeling Gejo Wassink).

2018. Mislukt broedsel door verstoring.
Foto: Uilenwerkgroepen Oisterwijk.

2018. Nijlganzen op mand 2. Foto: Uilenwerkgroepen Oisterwijk.

2018. Oehoe op mand 2. Foto: Uilenwerkgroepen Oisterwijk.

Mand 2 werd in 2018 wel steeds vaker door het mannetje bezocht. Vlakbij de nestboom vonden we veel ruiveren, braakballen en prooiresten. Daar bleef het echter bij. Er werden geen bedelende jongen gehoord. Tot een nieuwe broedpoging is het dus hoogst waarschijnlijk niet gekomen.

2019

De eerste drie jaren was het al met al nog steeds niet gelukt om de territorium houdende oehoes 'van de grond te krijgen'. Groot was daarom de verrassing dat een oehoepaartje een van de hondenmanden in 2019 wel als broedplaats accepteerde. Wegens organisatorische redenen lukte het niet om de geheugenkaartjes in

de eerste week van januari 2019 te verwisselen. Vanwege de verstoringgevoeligheid van de oehoe en de toename van de bezoeken van het mannetje aan mand 2 besloten we om de geheugenkaartjes niet meer te verwisselen. Daarom hielden we de mand met een telescoop in de gaten.

Op 20 april zagen we vrouw oehoe broedend op het nest. Een week later (27 april) waren we zeker van drie jongen en mogelijk een vierde. Op de ringdatum (6 mei) hebben we drie jongen kunnen ringen. Het vierde – al grote - jong lag dood in het nest. Het eerste succesvolle broedgeval in Nederland in een hondenmand was hiermee een feit!

2019. Ouder en jongen. Foto: B. van Beerendonk.

Jonge oehoe uit 2019. Foto: B. van Beerendonk.

Wild paar of escape?

Overigens weten we dat het niet al die jaren om dezelfde individuen ging. Het verloop binnen de oehoe populatie is groot, bij sterfte van een van de partners kan een nieuw mannetje of vrouwtje de opgevallende plaats innemen. Soms mengt een uit gevangenschap ontsnapte oehoe ('escape') zich in de wilde populatie. Zo'n vogel is te herkennen aan de leren bandjes om de poten.

Uit tabel 1 komt naar voren dat de helft van het broedpaar in 2013, 2014 en 2015 zo'n escape was. In alle gevallen betrof het een mannetje. Na het verongelukken in 2013 van het oorspronkelijke

Jaar	Escape	Wild paar	Type broedlocatie
2011		X	
2012		X	grond
2013	X man/bandjes		grond
2014	X man/bandjes		grond
2015	X man/bandjes		grond
2016		X	grond
2017		X	
2018		X	grond
2019		X	boom

Tabel 1: Samenstelling van het broedpaar en het gebruikte type broedlocatie. In begin 2013 verongelukte de oorspronkelijke man.

Het dode jong uit 2019. Foto: B. van Beerendonk.

Observatie door de telescoop. Foto: Christien Hermesen.

mannetje diende zich de nieuwe man aan die ontsnapte was uit gevangenschap. In 2015 maakte een escape voor het laatste deel uit van het broedpaar.

De camerabeelden in augustus 2016 lieten een vrouwtje zien zonder bandjes. Ook het mannetje dat sindsdien door de camera's is vastgelegd is een vogel zonder bandjes. We nemen dan ook aan dat het om een volledig wild paar gaat.

Conclusie

Door de camerabeelden weten we dat de oehoes die de mand bezochten niet geringd waren en ook geen bandjes droegen. We nemen daarom aan dat het van 2016 tot en met 2019 steeds om hetzelfde koppel gaat. Van het mannetje weten we dit zeker,

niet alleen door de camerabeelden, maar ook door zijn eerder beschreven roepgedrag in de periode dat wij deze oehoes monitoren. Dit koppel heeft twee keer op de grond gebroed (2016 en 2018) en in 2019 in de mand in de boom. Het mannetje biedt de nestplaatsen aan, maar het vrouwtje bepaalt de nestkeuze. Uiteraard kunnen we niet met zekerheid zeggen dat het hier al die jaren ook om hetzelfde vrouwtje gaat. Het verschil in nestplaatskeuze in 2019 kan er op wijzen dat een nieuwe dame de aangeboden nestgelegenheid wel een uitstekend idee vond. Ook dat blijft een aanname.

De vraag blijft daarom bestaan: van grondbroeder tot boombroeder? Los hiervan blijft het natuurlijk bijzonder dat oehoes een hondenmand accepteren als nestplaats, in Noord-Brabant als eerste in Nederland!

Drie jongen. Foto: Gejo Wassink.